

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А.

№ 39.

У Суботу 23. Септембра.

1844.

НА СМРТЬ БУРЕ МИЛУТИНОВИЋА ЦРНОГОРЦА.

Еданъ по еданъ падаю юнаци
Времена славногъ... И неће
Никога быт'
Одъ племенитогъ нараштая... Тамный
Гробъ быће прождро све.

Вай! и за тебе, храбрый Црногорче,
Сынови Србски мораю вѣнце
Мртвачке вит'
И ты крѣпостій Славянски стары
Узорный остатакъ бы.

Душа ти велика у простоти, умъ бистарь,
Поштена и тврда рѣчь, родолюбивъ
У срцу твоємъ
Чисто, горуће, негасиво, како
Сунца естъ вѣчна лучь.

Ты зачу прву ослобоженогъ рода
Радости пѣсню, и ако ниси
Мачъ мастію твой
У крвь мрзлеу, ако са чела ниси
Таро военный зной:

Свѣту си показо, да и бѣдный слѣпаць
Може отечеству услужанъ быти.
Умро си, аа' духъ
Твой у округе задоволянъ уѣ
Небесне свѣтлости.

Харна на сврху къ правди се приклони
Србїя, теръ гласно узвыси племе
На престоль свой...
Найзадня твоя пожуда на земљи
Са тмь свршена бы.

Сыну слободне горе, садъ у земљи
Управъ слободной почивай... Олтарь
Гробъ нама твой,
Гробъ твой и друга твои; изъ светогъ праха
Ваши костію некъ пламъ

Высокъ се уздигне чакъ до неба, и нама
Узсвѣтли, како свѣтляше ноѣм'
Огньный ступъ,
Народа избраногъ чудноватый воѣа,
Крозъ трудну пустыню.

Матїя Банъ.

ОКУШАЙ ГОРКЕ ВОДЕ.

(Продуженїе.)

ОКУШАЙ ГОРКЕ ВОДЕ.

Народъ Брусалимскїй стицао се са гореѣмимъ
любопытствомъ у храмъ Соломоновъ. Свакїй е
говоріо са ужасомъ, како е овладао духъ зависти
са богатымъ Хофаномъ тако, да жену свою
приморава окусити горке воде.

Кадъ су сви поседали люди доле, а жене
на галерїи храма, сви су се заћутали, будући е
овай окушай, кои се приправљо, быо страшанъ
и ужасанъ, и нико се нїе мого уздржати, да не-
задрїке одъ страха за супругомъ тако младомъ
и тако лѣпомъ, на кою е бачено подозренїе без-
дѣлїя, надъ којомъ не се могућство божїе мож-
да показати тако немилосрднымъ начиномъ.

Садъ се укаже великїй жертвоприноси-
тель; онъ се поше лагано на басамаке до ве-
ликогъ олтара; ту се поклони дубоко и духъ
прибере.

Човекъ и жена слѣдовали су за нїмъ у
маломъ разстоянїю; човекъ таманъ и усколе-

бань, чиняше се, као да нескнда никудъ очи свое са колача, кои е у обадема рукама држао, то е био Хофанъ.

Та жена была е Ђезея, која е ишла съ ле-ве стране свога супруга; она е была сва увіе-на у велико бѣло покривало, па и крозъ тогъ дугогъ замотая познавала се нѣна младость и лѣпота.

Воздухъ у храму густъ и тежакъ чиняше се као да е притискивао цѣло сабранный народъ и чиняше се, као да е на челама свою бригу, а на погледима неспокойство упечатіо.

Мужъ, полагајући свой колачъ на олтарь, реко е: „Духъ ljubomорности овладао е моимъ срдцемъ; я зактевамъ за мою жену, да окуси горке воде.

— Она вамъ е дозвољна, одговори му жер-твоприноситель.

„На тай конаць, дода мужъ, приносимъ жер-тву: десету часть полутине вреће ечменогъ браш-на, у кое нисамъ уліо ни найманъ зейтина, нити метао и едно зрице кадила; еръ е то колачъ ljubomорности, колачъ незаборавности, да бы се неправичность ова на вѣкове преносила.

— Жено Хофанова, приступи бльже! ре-кне жертвоприноситель.

Ђезея учини неколико коракляій напредъ, нѣнъ е ходъ био плашльивъ и колебльивъ.

Црепѣи землянымъ судомъ, великій жер-твоприноситель напуни светомъ водомъ две ча-ше, кое му е принео младый Левить. Потомъ на патосу храма скупи пра'а и у два ма'а успе найпре у одну, па потомъ истымъ начиномъ у другу чашу и метувши обе чаше на олтарь, приближи се жени Хофановой и нѣой покрива-до подигне.

Гласъ удвлѣнїя подигне се у сабраномъ народу на погледъ ове лѣпотнице тако бледе и непорочне, и сладко милосрдїе нѣой сва срдца придобье.

„О! милость! милость за ню!“ подигне се вина.

Жертвоприноситель продужи свое тайно чинодѣйство; онъ узме колачъ изъ руке мужа, да га преда у руке супруге и нанесавши своя уста уву Ђезельномъ рекне:

„Юштъ имашъ времена, саизволи быти моя супруга.

— Нигда! повиче обтужена са ужасомъ.

„Една одъ две чаше обелоданитѣ твою невиность, а друга ћете порочномъ показати!

— Ахъ Боже мой! смилуй се на мене. рекне Ђезея, безъ да е што свештенику на нѣгову речъ одговорила.

„Реци одну речъ, Ђезельо! настави огай, реци само: „огу.“

— Првосвештениче, одговори му она, сма-траюћи га са узвышеношчу и презиромъ, до-кончай обредъ и нека се воля Божїя испуни!

Уздържаваюћи волненїе свое ярости, Ассиръ узме одъ двою одну чашу и гласомъ, кои е су-етно усилявао торжественымъ учинити, но съ некимъ узмућенїемъ рекне:

„Кћери Ширасова... супруго Хофанова, ако си, бывши подъ владомъ твогъ мужа, оста-ла чиста и непорочна, буди изузета одъ зла и болъ ове горке воде; но ако, напротивъ, быв-ши подъ владомъ твога мужа, ниси остала чи-ста и непорочна, вода ова, разливши се по тво-имъ жилама, нека учини, да ти се тѣло надуне и на парчета распадне... Таковый е законъ ljubomорности,“ рекне докончаваюћи жертвоприно-ситель, кои е часъ бледїо, часъ црвенїо траю-ћемъ изреченїю садржая тогъ закона. Потомъ, кадъ е био чашу опеть на прво мѣсто оставїо, почне утирати свое чело зноемъ обасуто.

(Конаць слѣдуе.)

КАКО ЧИЧА СРЕЊКО О ЧОВЕЧЕСТВУ УМСТВУЕ.

(Конаць.)

У сvezки другой страни 40, гди Чича Срећ-ко савѣтуе, да животна мучити и злоупотребля-вати неваля, читамо: „Истина Богъ е дао чове-ку владу надъ свимъ животиняма. — Заръ нїе Богъ и царевима дао владу надъ поданицима? — Али смѣли онъ нѣи зато мучити и убїати, као што онъ оће? Тако е исто и са владомъ надъ животиняма.“ Изъ овы се речи Ч. Срећ-кова намѣра лако видити може. Онъ неда жи-вотиню мучити и злоупотреблявати, кое е врло

лено, будући да то само човечество изискуе. По погледајмо, имали царъ ту власть надъ поданицима, коју човекъ надъ животиняма има? и стое ли поданици спрамъ цара тако као животно спрамъ люди? т. е. е ли умѣстно, за доказати, да нетреба животно мучити и злоупотреблявати, цара надъ поданицима онымъ суштествомъ назвати, што су люди надъ скотовима?

Царъ да е она особа, коју законъ надъ свима жителяма едногъ грађанскогъ цѣлогъ узвышава, и особиту власть му дае, истина е. Но онъ е опетъ зато човекъ, и ништа друго, него грешный и смртный человекъ, као и остала Богу подобна створеня. Нѣга е судбина средствомъ свои саграђана на тай высокій степенъ узвысила. Дакле онъ е чрезъ саграђане тимъ, што естъ, а не иначе. Зато и не може, а и несме, у ономъ увеселенѣ наћи и оно чинити, што се на пагубу и вредъ нѣговы саграђана односи. Напротивъ человекъ птице ловити, и деца ий по гнѣздама хватати, па ма да е на вредъ птица, (као што е природна стварь) могу, нит' човека зато свирѣпымъ и нечовечнымъ назвати смею, као кадъ царъ свое поданике мучи. Человекъ и дѣте у овомъ увеселенѣ налази, кое башъ и да нѣ на свомъ месту, опетъ быће животно прелази. — Дакле кадъ е царъ, као и остали люди, человекъ, и не само, да несме, него и не може, оно чинити, што человекъ са животиняма; то е Ч. Срећково сравненѣ: царъ да е надъ поданицима оно, што люди надъ животиняма, такъ неумѣстно, да се праведно ово пониженѣ човечества робомъ ума човеческого назвати може. Ово претерано пониженѣ поданика и саграђана едногъ владѣтеля и самогъ цара понижава, — и за она времена неку сходность имало бы, кадъ е само еданъ человекъ у држави слободанъ быо, а сви остали робови. Али за 19 столѣтїе Христіанскогъ просвѣщеня, особито гди уставъ све жителѣ едногъ грађанскогъ цѣлогъ безъ разлике равно заштићава, никако —

На страни слѣдуюћой, т. е. 41, гди доказуе, да животно имаю душу, каже: „кадъ животно нѣбы имале душу, нѣбы имале ни слободну волю.“ — Далъ за подкрѣпити, да животно слободну волю имаю, наводи: „Погледайте, како се псето влада; кадъ га вабите, оно са умиляванѣмъ дође къ вама, вы му претити, а оно боязливо пузи и пр. Шта е то? Слободна воля или моћ душе.“

Да животно душа имаю, нико о томе ни сумняти несме; али да све оно, што душу има,

има и слободну волю, то ће свакій, ове речи „слободна воля“ силу и важность садржал разумевајући, не само одрећи, него ће се јошъ дивити и чудити, како е Ч. Срећко смео ово преузвышено и само богуподобномъ створеню дато свойство, скотовима приписати, а и пытати: по којой е то етики, Ч. Срећко?! — Псето и друго животно, кое само неку ограничену силу памтєня, у смотреню дѣйствїя безсловесне душе, притяжава, истина, да кадъ га ко ваби, съ умиляванѣмъ къ нѣму дође, а кадъ му ко прети, боязливо предъ нѣмъ пузи; но зато опетъ несмею мы, ако робомъ ума човеческого назвати се нежелимо, ово свойство, кое човека надъ другимъ животиняма узвышава, псету приписати. Брѣ иначе или незнаю, чимъ се человекъ одъ скотова разликуе, и тако човечество скотству равно сматрамо, или неразумемо, шта речъ „слободна воля“ значи.

Скотови само природне нагоне, свойства и неку силу памтєня притяжаваю. Псето упамти слѣдство ваблѣня, претєня и т. д., па се после по ономе своимъ природнымъ нагономъ управля. Тако н. п. кадъ бы человекъ псето вабноу, па узео батину, те га изтукао, то не само да му више никадъ на нѣгово ваблѣнѣ дошло небы, него боєћи се батине, гледало бы, да се јошъ болъ скрїе. —

Доказивати, да скотови слободне вољ немаю, значило бы: грѣшника изъ содомскогъ грѣха вадити, па се самъ у нѣга утапати; но я само то наводимъ: да се слободна воля безъ разума мыслити не може, као добродѣтель безъ добры дѣла, а да псето разума нема, уздамъ се да ће и самъ Ч. Срећко, па ма да е простъ землѣдѣлаць, признати. Слѣдовательно скоту слободну волю приписати, т. е. између богуподобногъ створеня и скота разлику не знати, много е црїѣ, него се и по пепелу валяти. — Незнанѣ е слепило кодъ очю, а јошъ црїѣ и горе, кадъ се человекъ о онакимъ предметима говорити пусити, кои изванъ круга знаня нѣговогъ стое.

Овакимъ е духомъ нашъ искусный землѣдѣлаць Ч. Срећко у смотреню човечества крозь цело дѣло дисаю; а и у смотреню животно, да е онако човечанъ, као што говори, не може му се никако веровати, ерѣ ко самъ себе незна сходно уважити, тай за цело другогъ ни толїко. А друго и изъ тогъ се види, да едно мысли, а друго говори, што на страни 31. св. П.

не само да савѣтуе, да се у туђе послове не-
валя мешати, него е и оне неумѣстне речи Ч.
Миланево: да ће онога угарицомъ, и то по зуби
(по зуби угаркомъ!) ударити, ко се оно претре-
сати пусти, што му ніе посао; а овамо самъ не-
ће свогъ посла, т. е. землѣдѣлія, кое е у Шта-
ерской радити научію, да се држи, него е и пе-
дагогъ и философъ, и шта годъ рекнешъ. Ко
е свашта, онъ е несвршено штогодъ. —

Милованъ I. Спасићъ,

Дрѣ. Философіе.

ЗНАТНИ ПОТУРЧЕНИЦИ ИЗЪ ЮЖНО- СЛАВЕНСКОГЪ НАРОДА.

(Продуженіе.)

Подъ наслѣдникомъ Селимовымъ Муратомъ
Ш. одузме Великій Везиръ Мемедъ Соколо-
вићъ свимъ толмачима и агентама спахійскимъ
право, кое су досадъ уживали, у дивану сѣ-
дити, првима зато, што му се чивило, да су о-
ни, као страни извѣстители, излишни, овима
пакъ зато, што су се угнѣтени изъ провинція
у присутству нѣиовомъ устручавали и бояли, ту-
жити се на тегобе и насилія, коя су ѿмъ спахіе
причинявале. Соколовићъ е подъ Муратомъ
такођеръ редовный данакъ одъ Европейски си-
ла и царева збирао; тако одъ Аустрійскогъ дво-
ра 9,000., одъ Ерделя 2,000, одъ Дубровника 5,000,
одъ Влашке 6,000, одъ Молдавіе 3,000, одъ Млет-
чана 4,000, свега 31,000 ₪ у злату. Онъ е за-
ключаво миръ, и пріятельска сношенія съ Мле-
тчимъ, Флорентійскимъ, Шпаньолскимъ и Ен-
глезкимъ кабинетомъ имао. Осимъ нѣга быо е
Великій Везиръ Муратовъ: Ахмед-Паша (1580)
изъ Албаніе, зетъ Хрваћанина, Рустема-Паше,
и Сявула-Паше (1584), горереченогъ Славонца.

Подъ Махомедомъ Ш. быше Везири: Ибра-
им-Паша, Славонацъ 1596., зетъ Султана, а
пређе и намѣстникъ одъ Египта. Онъ е прем-
да Муамеданацъ, велику наклоность своимъ зем-
ляцима, Славонцима, указивао, и нѣи весма лю-
біо, а то се изъ овога случая видити може. Хри-
стіянски жители у Пожеги побуне се еданнутъ,
у којой побуне и судію (кадію) Турскогъ убію.

Ибраим-Паша видећи ѿ у невољи, одапре се
кодъ царства и рекне, да е то по нѣговой за-
повѣсти учинѣно, шта више, писмено се изра-
зи, да е кадія по закону и праведно убіенъ; онима,
кои су му пребаживали, говорећи, да то ніе
лено одъ єдногъ Муамеданца, такове посту-
ке ѣаурске одобравати, одговоріо е: „Заръ да
збогъ тога са сиротиньомъ раіомъ у неприятель-
ство ступамо, а знамъ, да почнемо и истражи-
вати, виновника правогъ наѣи неможемо.“ Лю-
безношчу своимъ и штедротомъ знао е свое са-
отечественике себи приволети, тако, да е и по-
моћу нѣиовомъ айдучке чете, кое су Славонію
одъ 30 година узнемиравале, истребіо. Осимъ
матернѣгъ, никаквогъ другогъ єзыка ніе гово-
ріо, а то се види отудъ, што е онъ Дубровча-
нина, именовъ Бунића, за толмача имао, кои му
е разговорѣ са иностранимъ посланицима у Сла-
венскомъ єзыку изяснявао и толковао.

(Конацъ слѣдуе.)

ИСКРИЦЕ.

XI.

Желя неуредна и непоштена, тежка е жа-
лость живота; када тражашъ оне радости, кое
твога стания нису, тада си као болестанъ у сви-
ма удовима, рана жива гризе име и душу твою.
У нашимъ градовима има сада више людій него
пріе, кои се боре съ глађу, дугомъ и са срамо-
томъ. Мучени су одъ желъ и поругани одъ
други. Хоће да слѣде охолость богаты мѣста,
а немаю одъ нѣи ино него смрадъ. Оно што
ніе наравно, ніе ни добро. Прости будимо и
понизни; радимо и мучимо, а другима пустимо
величанства и лѣпоте; иматѣмо и мы у нашої
малености красоту и дику нашу. Мала пти-
ца нема ни коньскій коракъ, нити лавскій
гласъ; али лети лѣпа и лагана съ различитимъ
своимъ бояма крозь небесне ведрине, и живи
весела међу лишѣмъ и цвѣћемъ. Будимо си-
ромашни, али чисти; чисти у руву, чисти у ду-
ши. Са свима мыслима проклинаймо савишность;
трошенъ, кое одъ грѣха долази, рађа грѣхе.
Лѣпа хальина много кратій покрива срце слабо
и память празну.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственой Книгопечатни у Београду.